אערוך שולחן

בו יבואר דבר ה' הלכה ממקורותיה בתלמוד ובפוסקים ועד להלכה למעשה
כפי סדר הבאתם בשולחן ערוך ובהגהות הרמ"א

והחונים עליו
זה השולחן, סביב לשולחנך, זר זהב סביב

ל"ט מלאכות

חלק א
מלאכות חורש, זורע, קוצר, מעמר, דש, זורה, בורר, טוחן, לש, גזירות השהיה
החזרה והטמנה, דין מעשה שבת, מבשל, גוזז, מלבן, צובע.

נכתב ע"י שמואל אברהם בעזרת החונן לאדם דעת
פתח תקווה
סיון ה'תשפ"ג

בסייעתא דשמיא

עריכה: גיא-שלום אמיר, אלעד פייט, עידן עזר
עיצוב ועימוד: אריאל אדלר

©
על פי דין תורתנו הקדושה ולהבדיל ע"פ החוק הבינלאומי כל הזכויות שמורות
למחבר הספר. ניתן לצלם חלקים מהספר לצורכי לימוד שלא למטרה מסחרית.

לרכישת הספר: 054-5796665
לפניות בענייני הספר: shmuelavr@gmail.com

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

בס"ד, ד' אב תשפ"ב, 4-1957/פ"ב

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "**ט"ל מלאכות האסורות בשבת**", מעשה ידיו להתפאר של הרב החשוב והנעלה, מזכה הרבים, תהלתו בקהל חסידים, שמו מפארים, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, כה"ר רבי **שמואל אברהם** שליט"א, רב קהילה בהדר גנים פתח תקוה.

הנה המחבר סובב והולך בפרטי דינים הקשורים בכמה מלאכות מט"ל מלאכות האסורות בשבת בשאלות אקטואליות וגמר חיפוש מחיפוש בדברי הפוסקים ראשונים וגם אחרונים, ובפרט מספריו החשובים של מרן מלכא, פוסק הדור אאמו"ר זצוק"ל, ומהספרים ילקוט יוסף ועוד, בבקיאות רחבה, ובשכל ישר ונבון, להוציא לאור דבר יפה ומתוקן, איישר חיליה לאורייתא.

ואכתוב בזה כמה גרגירים מאשר עלה בדיניו:

א. בענין בנין וסתירה בכלים, כי הנה זה מזמן רב העיר לנו מורינו חכם שלום כהן שליט"א, ראש ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה, אודות פתיחת קופסאות שימורים בשבת, שלדעתו אין להקל בזה, ושמענו שאירע בעבר בשבת חתן, שהביאו לפניו בקבוק יין סוגר ואטום, שבעת פתיחתו נוצרת טבעת, וסירב שיפתחו את הבקבוק בשבת, והעדיף לעשות קידוש על הלחם. [וראה בקובץ בית הלל אד"ב תשע"ד]. ואם שמועה זו נכונה, תמוה מאד, אחר שהרבה פוסקים כתבו להקל בזה, ושגם החזו"א היה מיקל בזה בזמן הזה שאין עושים שימוש קבוע בקופסאות שימורים ובפקקי הבקבוקים. ודעת הרבה אחרונים שכתבו בזה נעלם מע"ק של ראש הישיבה הנ"ל אחה"מ הרבה.

דהנה בספר ילקו"י שבת כרך ב' (עמ' תקכ"א), ושבת כרך ג' (סי' שיד' סעי' כב' הע' כד) וילקו"י יו"ט (סי' תקט הערה ו, וסי' תקיד הערה יד), הובאו שיטות הראשונים בהסבר הסוגיא, ומרן בש"ע (סי' שי"ד סעיף א'), כתב שאין להתיר לשבור תיבה שמה מאכלים לשבת, והוא כדעת הרא"ש והתוס' שאין להתיר אלא בחבית של מוסתקי. והעירו, דאמאי מרן התעלם מדעת הרי"ף והרמב"ם ב' עמודי ההוראה שדעתם להקל. וכ"ד הריטב"א. וגם רבינו שמעון בן צמח בחי' לר"ה (לב:) סובר כהרי"ף והרמב"ם להקל גם בכלי שלם. [וכ"פ בנו רבינו שלמה בשו"ת הרשב"ש (סי' קס). וכ"ד הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' קל]. וכן העיר הקרבן נתנאל בשבת (קמ"ו), וכתב, וי"ל שאילו היה מרן רואה דבריהם היה פוסק להקל אפי' שלא במוסתקי. ע"כ. וכן בביאורי הגר"א העיר על דעת הש"ע מדברי הרשב"א והר"ן. וע"ש בכל ההערה.

וכתבו ליישב שאף הרי"ף והרמב"ם שפסקו כמשנתינו והשמיטו האוקימתא של הגמ' במוסתקי, סוברים כדברי הפוסקים שאוקימתא זו אינה להלכה, וכ"כ בספר ראשון לציון בחי' לביצה. ואילו מרן היה רואה דעת רוב הראשונים שהקילו בזה, היה פוסק להקל, כמבואר ביחו"ד ח"ב (סי' מ"ב). [וכן יש ללמוד מד' הר"ן שהובא בב"י שם. וכמ"ש באג"מ סי' קכב ענף ה']. ואי"ז חשוב לפסוק כנגד הש"ע, כיון דהוי סניף בעלמא. וכמו שיתבאר להלן שיש עוד טעמים להתיר בזה.

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

וכן תפסו להקת אחרונים להקל לפתוח קופסאות שימורים בשבת, ומהם, שו"ת חבלים בנעימים ח"ה (דף לח.), ומהר"א מני בשו"ת מעשה אליהו (סי' מב) ובכה"ח (סי' שיד ס"ק לח) ובשו"ת דברי יציב (חאו"ח ס"ס קעא) ובשו"ת שאלי ציון (סי' יב). ובשו"ת גדולת מרדכי (סי' י), ובשו"ת רועי ישראל (סי' יב), ובשו"ת צדקה ומשפט (סי' ב'), ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' ח). ובשו"ת אור לציון ח"א (סי' כד), ובשו"ת שמש ומגן ח"ב (סי' יב אות ג). ובשו"ת שרגא המאיר ח"ד (ריש סי' קיא), ובשו"ת באר משה ח"ג (סי' פט אות יח) ורבי סלימאן דוד ששון בספרו "נתן חכמה לשלמה" (עמ' קיא) בשם רבו הרה"ג ר"א דסלר,

גם בספר תפארת בנים על קיצור שלחן ערוך (עמ' קפב), כתב, שהגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר (מחבר הספר ב"ת יוסף חדש), היה עושה מעשה בעצמו, ופותח בשבת קופסאות הסרדינים לסעודה שלישית. ושכן היה עושה מעשה גם הגאון רבי יוסף פולאק (מחבר הספר שארית יוסף),

וכ"כ להתיר בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"ט הע' י), בשם הגרש"ז אוירבך, וכ"ה בשו"ת מנחת שלמה ח"ב (סי' יב אות ב), שמכיון שרגילים להשליך מיד את הקופסא לאשפה אחר הוצאת המאכל, מסתבר דהוי כמוסתקי שהוא כלי רעוע.

וכ"ז לא ידע מורינו ורבינו ראש הישיבה שליט"א, ואילו היה רואה את הילקו"י הנ"ל בענין פתיחת קופסאות שימורים לא היה מקדש על הלחם, והיה מורה להתיר לפתוח את הבקבוק יין לצורך הקידוש.

ב. ואגב, לפני קרוב לשלושים שנה פגש בנו הגאון הנ"ל שליט"א ושאל אותנו מהיכן הוצאנו דין זה בילקו"י מועדים (מהדורת תשמ"ט עמ' קיא) שיש לומר קדיש במפטיר במנחה של יוהכ"פ, וכן במפטיר של מנחה של ת"ב, רק אחר ברכות ההפטרה, וכאשר השבנו לו שכך כתבו הראשונים, וכן מנהג ירושלים, היה כמשיב שהוא עשרות שנים בירושלים ומעולם לא ראה מנהג כזה. ולא הסכים עמנו. אבל אחר המחילה מכ"ת, הרי הזכרנו בילקו"י שם עשרות פוסקים שכתבו כן, ראשונים ואחרונים, וחזרנו על הדברים ביתר הרחבה בילקו"י ימים נוראים סימן תרכב, ובילקו"י ארבע תעניות (דיני מנחה בתשעה באב). והוא ע"פ מ"ש רבי יצחק אבן גיאת, ספר הרוקח (סי' ריח) ומרדכי (סוף יומא), ובס' מגן האלף על סידור רע"ג (ח"ב סי' ק) שכן דעת רב עמרם גאון. וכ"ה בשו"ת רבינו שמעון בר צמח (ח"ג סי' שב). וכ"ד מהר"י מיגאש (בתשו' סי' פט) ור' דוד אבודרהם, ורבינו המאירי מגילה (כג.), וכן הסכימו למעשה רבני ירושלים ת"ו, וכמ"ש בשו"ת שדה הארץ (ח"ג חאו"ח סי' כח). וכ"כ הגרעק"א (בסי' תקנד), וכ"כ בס' נהר מצרים, ועוד אחרונים.

וברכתי למחבר שליט"א שיהי רצון ויפוצו מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, וימשיך לשקוד על דלתות תורתינו הקדושה, לאורך ימים ושנות חיים, בטוב ובנעימים.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

מכתב ברכה

לכב' הרב שמואל אברהם שליט"א
שלו' רב לאוהבי תורתך וכו'

עברתי על חיבורך הגדול והמקיף על טל מלאכות שבת, ואני מלא התפעלות מגודל המלאכה שנטלת על עצמך, לברר את כל מלאכות השבת ממקורותיהן בש"ס ובפוסקים, מהראשונים ועד אחרוני האחרונים ועד ועד בכלל. כולל פוסקי ימינו שדנו בשאלות הטכנולוגיות החדישות, כגון מכשירים חשמליים וכדו'. כל מלאכה מוגדרת תחילה בהגדרה מדויקת, מהו האב ומה הן התולדות, מה אסור מהתורה ומה מדרבנן. והכול מתומצת, מסודר בהיר, נהיר וצהיר, מלאכת מחשבת ממש.

ספרך יסייע לכל לומד, בין הלומד הלכות שבת בעיון, כסיכום, ובין הלומד גמ' מס' שבת ואינו עוסק בהלכה למעשה, אך מעוניין לדעת מה הן המסקנות המעשיות של כל מלאכה ומלאכה, ובין מי שרוצה ללמוד רק הלכה למעשה. הלומד הלכה למעשה יסתייע בספרך ללמוד כל הלכה ממקורותיה. והלומד את הסוגיות התלמודיות בלבד יסתייע בספרך לקבל תמונה כללית על השתלשלות ההלכה עד מסקנותיה המעשיות.

ובין למדן ובין בעל בית המעוניינים להכיר את הלכות שבת בדרך קצרה ונוחה יוכלו להשתמש בספרך ללמוד הלכות שבת הלכה למעשה.

אני מקווה ומאמין שגם הרחוקים עדיין מתורה ומצוות, שירצו להתקרב לתורה יסתייעו בספרך להכיר וללמוד את הלכות שבת הלכה למעשה. כי השבת היא פרשת המים בין האדם שומר המצות למי שאינו שומרן. השבת היא המתנה הגדולה שה' נתן לעם ישראל ובה מתייחד עם ישראל מכל העמים. גם אלו שקבלו מאיתנו את רעיון המנוחה השבועי, אך לא הגיעו לרעיון של קדושת היום ומעלתו הרוחנית. אנו מקווים ומאמינים שהשבת תחזור לתפוס את מקומה הראוי בבתיהם של ישראל, שיגיעו להכרה שללא שבת אין שלוות נפש, אין בית, אין משפחה, אין תרבות, אין ערכים, אין ישראליות. ספרך יסייע אי"ה להשבת השבת לבתי ישראל.

יפוצו מעייניותיך חוצה להגדיל תורה ולהאדיר.
בברכת התורה והשבת.
הרב יעקב אריאל, ר"ג

נ.ב.
מכיון שהדברים נוגעים למעשה הרשיתי לעצמי להעיר הערות מעשיות במקומות מסוימים*.

* הערת כותב הספר: מראי המקומות והכותרות שאליהם מפנה הרב שליט"א נכתבו לפני העימוד, ולכן אינם תואמים. לתועלת הלומדים שולבו הערותיו של הרב גם בתוך הספר, כל אחת במקום אליה היא מתייחסת.

זורע

<u>זריעה בקרקע יבשה</u>

מובא בשם שביתת שבת שהזורע בקרקע יבשה פטור אבל אסור.

ולענ"ד הדבר צ"ע. כי כידוע דרך הזורעים לזרוע לפני ירידת הגשמים בעוד הקרקע יבשה. ר' למשל רש"י פרשת עקב (דברים יא, יד) יורה - היא רביעה הנופלת **לאחר** הזריעה שמרוה את הארץ ואת הזרעים. לא מסתבר לומר שזריעה זו, שהיא בדרך המקובלת, אינה אסורה מה"ת אלא מדרבנן (ויהיה מותר לכאורה לזרוע ע"י גוי במקום צורך גדול מדין שבות דשבות). זריעה אינה בהכרח הצמחה מיידית, אלא עצם הנחת הזרעים בקרקע ע"מ שיצמחו בבוא העת.

מקור הלכה זו הוא היראים שהובא באג"ט זורע סעיף י'. אך המעיין בדבריו יראה שהוא לא עוסק בזריעת שדות, אלא בזריקת גרעינים **בחצר** לפני התרנגולים בזמן ירידת גשמים. שלא בזמן ירידת גשמים יש סיכוי שהתרנגולים יאכלו את הגרעינים, והם לא ישתרשו. אך בזמן ירידת הגשמים יש חשש שהם ישתרשו ונמצא שהוא עובר למפרע על איסור זריעה (ר' אג"ט שם). א"כ לא מדובר במקום זריעה ובכוונת זריעה אלא רק חשש לפס"ר של זריעה. אך בזריעה בשדה שהוא מקום זריעה וכוונת זריעה נלענ"ד שהוא חייב משום זורע מה"ת גם בקרקע יבשה.

<u>שם גרמא בברזיה שהמים מגיעים אח"כ לקרקע זרועה</u>

לד' הרמ"א גרמא מותר רק במקום הפ"מ. אך כאן יש צירוף של פס"ר עם השהייה של כוח שני כמש"כ המהר"ל בדף עג, ב.

<u>שם ד. פתיחת חלון לאוורר הבית</u>

אם כוונתו להרבות אור לצמחים, ובפרט כדי שקרני השמש יגיעו אליהם, יש בכך מלאכה דאורייתא. ורק כשאין כוונתו לכך אלא לאוורר את הבית מותר (בפרט לדעת הרשב"א שבת קז, ב)

ואין להתיר משום הסרת המונע כי מיד כשפותח את החלון מתמלא הבית באורה והר"ז כבידקא דמיא בכוח ראשון (חולין טז א)

<u>שם ו. השמעת קול</u>

גם הפוסקים הספרדים מחמירים בהשמעת קול שיש בה זילותא דשבתא. הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (חלק א - או"ח סי' כ, יב) אוסר השארת רדיו פתוח בשבת גם אם מדובר בתחנה נוכרית שאין בה הנאה מחילול שבת. וכן בשו"ת אור לציון חלק ב - הערות לפט"ז אוסר מפעלים ובתי חרושת ומכונת כביסה הפועלים אוטומטית

קוצר

<u>טלטול עציץ -</u> אך העפר שבו הוא מן הסתם מוקצה לכו"ע.

<u>שם זר זהב - עציץ על מרצפות</u>

המרצפות בימינו עוברות עיבודים מלאכותיים, ולא ניכר עליהן שהן עשיות מאבנים ועפר. פנים חדשות באו לכאן, ולכן הן אינן ממין הקרקע, אלא ממין שונה. וכמו"כ הן הרבה יותר קשוחות ממרצפות אבנים וחצץ. הן אינן בולעות, לא מחלחלות ואינן חדירות וייתכן שכו"ע מודים שהן חוצצות בין העציץ לבין הקרקע.

דש

<u>חליבה</u>

החזו"א התיר כביכול להצמיד את מכונת החליבה לבהמה כשאינה פועלת.

זו אמירה תיאורטית, למעשה ההצמדה נעשית ע"י ואקום והיא בהכרח שואבת. אין אפשרות מעשית להפריד בין ההצמדה לשאיבה. אכן לאחרונה פותחה מכונה העונה על דרישת החזו"א, ר' תחומין כרך יא מאמרו של הר"ש רוזנפלד

בהע' 107 נאמר שיש מקילים להזרים את החלב ישירות לשימור והגרשז"א חולק. אין כאן מחלוקת, אלא תיקון טעות. החלב חייב לזרום תחילה לאיבוד, גם אם לא יגיע כולו לאיבוד. רק לאחר שהחלה הזרימה לאיבוד מותר להפנותה לשימור. היו שסברו בטעות שאין צורך בזרימה לאיבוד. והגרשז"א העמידם על טעותם.

<u>משאבה</u>

באות ב. החזו"א לא אמר שרק הטיפות הראשונות מתיחסות אליו. אלא מכיון שהשאיבה מיועדת כולה לאיבוד לכן היא מותרת. אלא שהפניית החלב אח"כ לשימור אע"פ שלכאורה אינה אסורה משום דש בכ"ז היא אסורה משום שסו"ס התוצאה היא דישה ומדרבנן יש לאוסרה (כהור"ש בע"פ התיר בכ"ז את השימוש במכונה בשיטה שהציע תחילה).

יפה הבחנתם בין מכונת חליבה לבהמה לבין מכונת שאיבה חשמלית לאדם. בזו האחרונה יש צורך להחזיק את המכונה בידים והדבר דומה לכאורה למכונת גילוח. אך בכ"ז יש הבדל. את מכונת הגילוח יש להזיז ממקום למקום. מכונת השאיבה נשארת צמודה במקום אחד. ייתכן שאין כאן מעשה חדש בכל רגע ורגע אלא המשך המצב הראשוני. אך ר' מש"כ הר"פ בשמ"ק לב"ק לא, א שעמידה במקום אחד נחשבת כעשייה בידיים, כי אם היה מת היה נופל. המשך העמידה של אדם חי היא בעצם עשייה מתמשכת. לאור הגדרה זו יש לבדוק האם החזקת המכונה בידיים נחשבת לעשייה בידים . מ"מ אין ספק שהמכונה עדיפה ממשאבה ידנית שבה יש צורך לעשות מעשה חדש בשאיבת כל טיפה וטיפה.

טוחן

<u>חיתוך גס בסלייסר</u>

אתם תולים זאת במחלוקת המשנ"ב וערוה"ש לענין האק-מעסער שאינו כלי המיוחד לטחינה בלבד ולכן לדעת ערוה"ש אפשר לקצוץ בו בשבת בצל וביצה קיצוץ דק. לענ"ד נ"ד שאני. אומנם האק-מעסער אינו מיועד רק לקיצוץ דק דק, אך עיקר שימושו הוא קיצוץ כזה. לחיתוך גס מעדיפים להשתמש בסכין רגיל. המשנ"ב לא אסר לגמרי את השימוש בהאק-מעסער אלא רק את הקיצוץ דק דק. אך מי שרוצה לחתוך בו חיתוך גס משמע שמותר.

משא"כ הסלייסר הוא מעיקרו רב שימושי, הוא משמש גם לחיתוך דק וגם לחיתוך גס. ואכן חיתוך דק בודאי שאסור בשבת משום טוחן. אך באשר לחיתוך גס, כגון בשלושה-ארבעה סיבובים בלבד צ"ע האם הדבר מותר. האם עצם השימוש בכלי זה אסור, ואם מותר מהו הגבול המותר? אומנם יש מקום לאסור את עצם השימוש בכלי זה משום שהוא משמש לטחינה אסורה ויש חשש שאדם יסובב בו סיבובים מיותרים ובכך יעבור על איסור טוחן. אך לת"ח שייזהר מלעבור את הגבול המותר אולי יש מקום להתיר.

לישה

<u>הכנת טחינה</u>

בדרך הכנתה יש שלב בו הטחינה מתעבה ויש בכך לישה. המתירים סוברים ששלב ההתקשות הוא ארעי והיא לא מתקיימת. אתם מעירים על כך שבעצם היא בת קיימא אלא שהאדם הבוחש בה מדלל אותה. ואין הדבר דומה לכתיבה באבק דרכים שהיא לא בת קיימא מחמת עצמה לכן מותרת.

ויש להעיר משבת דף עד, ב האי מאן דשדא סיכתא לאתונא - חייב משום מבשל. פשיטא! מהו דתימא - לשרורי מנא קא מיכוין, קמ"ל: דמירפא רפי, והדר קמיט. כלומר, למרות שהריפוי היה זמני, כחלק מהתהליך ההתקשות בכ"ז חייב עליו מדין מבשל. וכן שם האי מאן דארתח כופרא - חייב משום מבשל. פשיטא! - מהו דתימא: כיון דהדר ואיקושא - אימא לא, קמ"ל. למרות שהריכוך הוא זמני בכ"ז הדבר אסור. בשני המקרים האלו המצב הזמני לא יכול להישאר כך, מצד עצמו, ובכ"ז אסור כי התהליך מיועד למצב של קיימא, שם קיימא חל עליו.

לכאורה יש לחלק בין מצב זמני הנעשה מאליו לבין אדם העושה בידיו מעשה זמני לצורך מלאכה מתקיימת. אך צ"ע מה הסברה להבחנה זו.

שהייה והטמנה

<u>פלאטה של שבת</u>

"ויש מקילים אף להניח על גבה לכתחילה" משמע לכאורה שיש אוסרים להניח לכתחילה. לא ידוע לנו מי הוא האוסר להשהות על גבי פלאטה. ואם הכוונה למי שחושש להטמנה במקצת בפלאטה חשמלית, משום שהיא דומה לגחלים, זהו דין אחר, ולא מדין השהיה. ואם הכוונה לדעות שהובאו באות פז, שפלאטה אינה אפי' גו"ק. לדעתם גם בדיעבד התבשיל אסור באכילה.

בישול

<u>קלי הבישול</u>

הסתפקתם בקלי הבישול ששרו בכ"ש בע"ש האם מותר לשרותם בשבת בכ"ש ואולי אפי' בעירוי מכ"ר.

בסוף דבריכם שם כתבתם "אבל בכ"ר מדוע שנחמיר". לענ"ד בכ"ר ודאי שיש לחשוש לבישול. כי הבישול בכ"ש גם בקלי הבישול אינו בישול גמור אלא בישול חלקי. ולכן אין לערות עליו מכ"ר, ובודאי שאין לשרותו בכ"ר (הדבר דומה קצת לתבשיל שהתבשל כמאב"ד, המבשלו בשבת בישול גמור חייב). ויש החוששים אפילו להשרות בשבת עוד פעם בכ"ש, שמא לא התבשל בע"ש כלל כמש"כ המשנ"ב בסי' שיח ס"ק לא

ור' משנ"ב סימן שיח ס"ק לט שלא התיר עירוי על עלי תה בשבת אא"כ עירו עליהם בע"ש מכ"ר יעוי"ש והבאתם אותו במס 140.

<u>אופן עשיית התה</u>

אופן ג - נתינת המים לתוך התמצית ולא נתינת התמצית לתוך המים בגלל החוששים לצביעה באוכלין. מעודי תמהתי על עצה זו, הרי גם בעירוי מים שקופים לתוך התמצית המים נצבעים

בצבע התה? וצ"ע.

<u>הגסה</u>

הבאתם את דעת המשנ"ב שאין להוציא בכף מקדרה העומדת על האש

אך החזו"א בסי' לז אות טו דה בסי' שיח התיר. הבאתם אותו בסוף דבריכם שם במס' 3 אולם רק בשעה"ד. מהחזו"א משמע שמתיר גם לא בשעה"ד

מלבן

<u>מגבונים לחים</u>

הערתו של הגר"א וייס שאין להתחשב בהגדרות מדעיות, אלא רק במה שנראה למראית העין, היא הערה יסודית חשובה הנגעת לכל דיון הלכתי באשר הוא.

וזהו הטעם שהבאתם במלאכת שוחט סעיף 241 לעניין הכינים בהע' 532 שתהליך רבייתם לא נראה לעינינו הטבעיות אלא באמצעות מיקרוסקופ ולכן יש פוסקים שמתירים הריגת כנים בשבת גם בימינו, למרות שהמדע גילה, באמצעות מכשיריו, שגם כנים פרות ורבות כדרך כל הארץ.

אך באשר למגבונים לחים הדבר טעון בדיקה מוחשית, ע"י סחיטה בידיים. אם ע"י סחיטה יוצאים מהם נוזלים אין להשתמש בהם בשפשוף חזק אלא רק בקינוח קל. ואם גם בקינוח קל יצאים מהם נוזלים אין להשתמש בהם בשבת.

צובע

<u>צביעת אסלה בסבון</u>

יש להעיר שפעמים זו צביעה מתקיימת, כגון מקום שאין שימוש תדיר בשירותים, הצביעה עלולה להישאר כך ימים רבים

הערה נוספת. גם האוסרים להשתמש בסבון הצובע את האסלה יתירו לאורח הנקלע למקום בו יש סבון כזה להדיח את האסלה. למרות צביעת המים, כי זהו פס"ר דלא ניח"ל באיסור דרבנן. מה גם שיש בכך כבוד הבריות, כמבואר בשבת פא, ב.

מלאכת קושר

עניין המלאכה, הבדלתם בין קושר לתופר, לדעתכם קשר ניתן להתרה ואילו תפירה לא ניתנת להפרדה אלא ע"י קריעה. צ"ע מפרימה של שני אריגים המחוברים ע"י תפירה, הפרימה מחזירה אותם למצב הקודם והיא בכלל קריעה. לכן הכרח לחלק בין חוט לאריג. חיבור שני אריגים או שני חלקי אריג ע"י אמצעי אחר זוהי תפירה. חיבור שני חוטים או שני קצוות החוט ע"י עצמם זוהי קשירה.

ואכן במלאכת תופר הגדרתם את מלאכת התפירה בהגדרה דומה.

מחתך

לשונית של פחית שתיה

כתבתם בשם הגרשז"א שאין כוונתו לחיתוך אלא רק למנוע סריטה. עפר אני תחת כפות רגליו של גדול הפוסקים בדורנו - הגרשז"א - אך לכאורה היא הנותנת, כדי שהשותה לא ייסרט חרצו את הלשונית בתוך הפחית בצורה מיוחדת שרק פתיחה מדויקת באותו מקום תבטיח פתח חלק. לכן נלענ"ד שזהו מחתך. הפתרון לשתיית פחית בשבת הוא שהפותח את הפחית ע"י הלשונית ייצוק את המשקה לתוך כוס וישתה מן הכוס, שאז זהו פס"ר דלנ"ל, כי לא איכפת לו אם הפתח חלק ואין חשש שייסרט כי בלא"ה הוא לא שותה מן הפחית. ומכיון שהפית נזרקת מיד אין כאן איסור מה"ת.

בונה וסותר בכלים

פתיחת קופסאות שימורים

הבאתם את דעת החזו"א שאסר משום שבימיו רבים השתמשו בפחיות לשימושים שונים, כגון חשמלאים, סנדלרים, בנאים, נגרים, וכדו' לאפסון מסמרים, ברגים ואביזרים שונים, וכן בעלי בתים למטרות שונות. כיום אין כמעט מי שמשתמש בקופסאות אלו ולכן גם החזו"א היה מתיר את פתיחתן.

מטריה

רוה"פ חולקים על הנוב"י שאסר. ובכ"ז נהגו לאסור. נלענ"ד שטעם האיסור הוא כמש"כ המשנ"ב בבה"ל בגלל הוצאה והעברה ברה"ר. ומכיון שיש מקומות רבים בעולם שעוברת בהם רה"ר דאורייתא וא"א לערבם בצוה"פ, לכן נוהג כל העולם לאסור. ואין להקל בדבר, גם אם תימצא דרך לפתור את הבעיות שהעלה הנוב"י, כגון שבראש המטריה תהיה כיפה קבועה ברוחב טפח, ופתיחת המטריה רק מוסיפה עליה. או שהמטריה תישאר פתוחה מע"ש וייתלה עליה שלט "נפתח מע"ש" ועוד רעיונות אחרים. החשש לטלטול האסור מה"ת במקומו עומד.

מכה בפטיש

טיפוח וריקוד

חסידים נוהגים למחות כפים ולרקוד בשבת. ונימוקם עמם, כשם שהתירו לרקוד בשמחת תורה לכבוד התורה, כך גם החסידים שמחים בכל שבת שמחה של מצוה כמו בשמחת תורה. וגם בחורים ספרדים הנוהגים עפ"י פסקי הגרע"י אם הם לומדים בישיבה הנוהגת כמנהג החסידים יכולים לרקוד. וכשם שמותר לרקוד לכבוד כלה (כפי שהבאתם בשם האול"צ, גם שבת נקראת כלה ואנו אומרים "בואי כלה" לא תהיה כלה של הקב"ה כביכול, פחותה מכלה ב"ו). אין כאן מחלוקת בהלכה אלא בהרגשה. מי שמרגיש את השבת כמו כלה רשאי לרקוד.

כותב

<u>מדחום דיגיטלי</u>

ויש להעיר הערה כללית על עצם הכתיבה הדיגיטלית, הן במדחום והן במכשירים אחרים, כגון מחשב וכדו' שאין זה כתב שאסור מה"ת. כותב מה"ת הוא מוסיף או גורע מעל משטח מסוים, כגון דיו על קלף או נייר וכדו'. אך הכתיבה הדיגיטלית דומה להארת האותיות באו"ת שהיה מותר בשבת (ר' ערובין מה, א שמעשה קעילה היה בשבת ושם נשאל דוד באו"ת) . דוגמא לכך צללים של אותיות. כגון מי שיש לו תליון ובו חרוטה המילה ' ציון'. בהעמדתו מול קרני אור מטיל התליון צל ובו מאירות האותיות 'ציון'. אין זו כתיבה האסורה. לכה"י יש לאסור כתב דיגיטלי במדחום מדרבנן, ובמקום חולי לא גזרו. ומכאן תמונות המצטיירות בטלויזיה במעגל סגור וכדו" כל אלו אינם אלא צללים, שאינן בגדר ציור שאסור מה"ת. ולכה"י יש לאוסרו מדרבנן.

נתרם ע"י יונה רבינוביץ' (לבית ויטריול)
לעילוי נשמותיהם של הוריה והוריהם:

האם – מרת חיה חוה ויטריול ע"ה.

הוריה – רויזה לאה קנט ור' מנחם מנדל קנט.
שעלו מפולין ב 1922 ונפטרו בשיבה טובה.

האב – ר' אברהם שמואל ויטריול ע"ה.

הוריו – בלומה ויטריול והרב יואב ויטריול הי"ד מהונגריה,
שנספו בשואה עם כל משפחתם הענפה.

ועל ידי דוד רבינוביץ' לעילוי נשמת הוריו:

ר' צבי מאיר רבינוביץ' ב"ר יצחק מרדכי ז"ל
מרת דבורה רבינוביץ' ב"ר דוד ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

ברכות לחתננו הרב שמואל אברהם הי"ו, מחבר ספר זה, לרעייתו הרבנית
לילך, ולילדיהם – יסכה, הדסה, תמר, אביגיל, אחינעם, בניה, ויעל.

לעילוי נשמת

יהושע בן נינה ז"ל

יראי שמיים, אוהב צדקה וחסד.

ת.נ.צ.ב.ה אמן.

הוקדש בברכה על ידי משפחת כרייף.

ב"ה

מטרות הספר

לפני קרוב לעשרים שנה, כשלראשונה למדתי הלכות שבת בצורה מעמיקה, מצאתי שמצד אחד החומר מעשי, מרתק ומעמיק, ומאידך, הספרים בני ימינו שעמדו לעזר עבורי היו מצומצמים וחלקיים. במבט לאחור, מסובב הסיבות עשה זאת בחכמתו, כיון שדבר זה גרם לי להשקיע בכתיבת סיכומי הסוגיות ושיטות הפוסקים, שעם השנים הפכו לחיבור הנרחב שמוגש לפניכם.

בזמן שחלף מאז, נכתבו ספרים רבים המסייעים ללומד ההלכה. לכל ספר יש את ייחודיותו ומעלתו, ובכל זאת, אני מקווה שבספר זה ישנו חידוש משמעותי. ואסביר מדוע.

לימוד הלכה מעמיק בנוי על שלושה יסודות:

1) לימוד הסוגיות בגמרא ושיטות הפוסקים.

2) הבנת מבנה הסוגיה.

3) עיון בסברות השונות.

הדרך האידיאלית לקנות יסודות אלו, היא על ידי לימוד מעמיק, בכל סוגיה, ממסד ועד טפחות. יחד עם זאת, הלומד נתקל בשלושה קשיים מרכזיים: ראשית, פעמים רבות אין ללומד די המשאבים, הפנאי והיכולת לכך. שנית, גם אחר הלימוד נדרש מאמץ רב כדי לזהות את החוט המקשר בסוגיה, ולזכור את כל פרטיה ושיטות הפוסקים. קושי שלישי הוא שבכל סוגיה ישנן דעות ושיטות שאף בלימוד מעמיק לא תמיד פוגשים בהן.

בשל זה לומדים רבים נעזרים בספרי קיצורים שמסכמים את הסוגיה ואת ההלכות. דא עקא שלרוב, ספרי הקיצורים משמיטים את המשא ומתן בסוגיה וכן צדדים, נימוקים, והיבטים נוספים החשובים להבנתה. בנוסף, חלק מספרי הקיצורים אינם צמודים לסדר הסעיפים של השולחן ערוך, ואלו שנצמדים אליו בדרך כלל אינם מסבירים את מבנה הסוגיה במבט כולל.

יוצא שישנו פער גדול בין הלימוד הרצוי לבין המענה המצוי. **ספר זה מבקש לתת מענה שלם למכלול המורכבויות שהוצגו לעיל** מתוך שני אדנים:

א. מענה מקיף – ייחודו של הספר בכך שהוא נמצא 'על התפר' בין ספר ההלכה לבין ספר העיון. הספר מרחיב את שורשי וענפי הסוגיה בגמרות ובשיטות הפוסקים, ראשונים ואחרונים. תוך ביאור הסוגיה מתבררים דיוקים חשובים וסברות עיוניות, לצד הכרעת הפוסקים הלכה למעשה.

ב. שמירה על סדר הסעיפים יחד עם ביאור מבנה הסוגיה – באופן כמעט עקבי, הספר צמוד לסדר סעיפי השולחן ערוך. דבר זה מאפשר ללומד לעבור על הספר במקביל ללימודו את הבית יוסף או המשנה ברורה. יחד עם זאת, על ידי כותרות וכותרות משנה, ניתן הסבר בהיר לסדר ולהיגיון המבני העומד מאחורי סדר הסעיפים. הלומד יכול ללמוד לפי סדר הסעיפים ובמקביל להבין את מבנה הסוגיה. דבר זה מקל הן על הבנת הסוגיה והן על זכירתה.

הספר נותן מענה לכל הצרכים שמנינו – ידיעת הגמרות ושיטות הפוסקים והבנת מבנה הסוגיה, ולצד זה הנגשת סברות חז"ל והמשא ומתן שבספריהם.

קראתי לספר 'אערוך שולחן', כיון שבו ערכתי בפני הלומד את הבנתי וביאוריי הדלים על הנכתב בשולחן ערוך ובפוסקים החונים עליו. יזכני ה' לכתוב ביאורים מעין אלו על כל ארבעת חלקי השולחן ערוך. כמו כן האותיות הפותחות את 'אערוך שולחן' הן ראשי התיבות של שמי.

הבהרה חשובה: מטרת הספר היא לעורר לב המעיינים ולשמש כלי עזר עבור תלמידי החכמים ועבור המעוניינים ללמוד הסוגיה ממקורותיה. גם אם מוצגים הדברים כהלכה פסוקה, אין זו אלא הצעת הדברים כפי דעתי הדלה. המעוניין לדעת כיצד לנהוג למעשה יעיין בדברי הפוסקים הנזכרים בספר או ישאל למורי הוראה המוסמכים לכך.

מבנה הספר

1. פתיחה למלאכה

בפתיחה צוינו מקור המלאכה במלאכת המשכן, מהותה, מאפייניה, וכלליה העקרוניים.

לעיתים נוספה פתיחה לפני נושאים רחבים שדרשו ביאור, כגון לפני דיני סחיטת בגדים, לפני סוגיית חליבה, לפני בנין וסתירה בכלים, ועוד. בפתיחה זו נתבארו עקרונות הסוגיה הנידונה, ולעיתים הוספתי רקע כללי או היסטורי (כגון בדיני חליבה).

2. דיני המלאכה

<u>כותרות</u>

אחר הפתיחה מובאים דיני המלאכה. על ידי הכותרות וכותרות המשנה חילקתי את המלאכה לפי חלקיה והסתעפויותיה השונים, לרוב לפי סדר הסעיפים בשולחן ערוך (במקרים בהם ההיצמדות לסדר הסעיפים הקשתה באופן ניכר על תפיסת מבנה הסוגיה, חרגתי מכלל זה).

כמו כן ישנן מספר מלאכות (כגון מלאכת מכה בפטיש) שמלכתחילה מתפרסות על סימנים וסעיפים שונים בצורה אקראית, ובהן רק ציינתי את הסימן והסעיף בשו"ע.

הכותרות מתחלקות לשלוש רמות (בצילום הדף להלן הן יכונו בשם: כותרת 1, כותרת 2, כותרת 3).

כדי להבין היטב את מבנה המלאכה רצוי להיעזר בתוכן העניינים שמובא בתחילת כל מלאכה.

כן יש לציין, כשהובאו בספר מראי מקומות בגמרא או בפוסקים ללא ציון שם המסכת, הכוונה היא למסכת שבת, ממנה לקוחים רוב דיני המלאכות.

ביאור המלאכה נעשה בשלושה חלקים שונים:

1. **זה השולחן –** בו מובאים דברי השולחן ערוך והגהות הרמ"א בלשונם (הגהות הרמ"א מובאות בגודל מוקטן). בצד הטקסט צוינו הסימן והסעיף מהם הדברים לקוחים. כן הובאו ב'זה השולחן' פסיקות המשנה ברורה ואחרונים נוספים, אם דבריהם נוגעים ישירות לנכתב בשולחן ערוך וברמ"א. בנוסף, עבור המעוניין בשינון הסוגיה, "זה השולחן" מסייע לסדר את ההלכות המרכזיות.
2. **סביב לשולחנך –** בו הובאו ביאורי הדינים הנזכרים ב 'זה השולחן', מהגמרות והראשונים, ועד לפסיקת ההלכה באחרוני זמנינו. כמו כן הובאו בו הרחבות, טבלאות, וביאורים נוספים לסוגיה.
3. **זר זהב סביב –** בו הובאו ההלכות והעיונים שנזכרו בפוסקים הראשונים והאחרונים ולא נכנסו לשולחן ערוך או להגהות הרמ"א, עם ביאורים והרחבות נצרכות.

בצילום שלפנינו ניתן לראות את כל הנזכר לעיל.

כותרת 1

כותרת 2

גזרות השייכות לאיסור קצירה

מראה מקום

א. שלא להשתמש במחובר לקרקע

זה השולחן

שו"ע שלו, א
איסור עלייה
באילן

אין עולים באילן (מ"ב סק"ב – וכן אין נשענים ונסמכים בו), בין לח בין יבש (במ"ב סק"א ציין שיש מקילים ביבש בימות החמה), ואין נתלים בו ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל, גזרה שמא יעלה ויתלוש. עלה באילן בשבת, בשוגג מותר לירד; במזיד, אסור לירד. ואם עלה מבעוד יום, בכל גווני מותר לירד משחשכה. ויש אומרים דהני מילי כשהיה דעתו לירד מבעוד יום, אבל אם לא היה דעתו לירד מבעוד יום לא ירד משחשכה, כיון שהיה דעתו לישב שם באיסור (מ"ב סק"י – והלכה כדעה ראשונה).

כותרת 3

סביב לשולחן

איסור עלייה באילן

בגמרא במסכת ערובין (ק.) מובא: "ת"ר שרשי אילן שגבוהין מן הארץ שלשה טפחים וכו' הרי זה לא ישב עליהם לפי שאין עולין באילן". ומבואר שם בהמשך שבאילן יבש בימות החמה מותר לעלות עליו (שאין בזה משום מראית העין שהרי ניכר לכל שהוא יבש שאינו מוציא עלין, ורק בימות הגשמים שאין ניכר בין לח ליבש ואיכא משום מראית העין אסור. רש"י שם) ובתנאי שהוא 'גדודא' כלומר ייחור שנשרו ענפיו כולם (רש"י). וכן כתבו הרא"ש (סי' יב) והטור להתיר לעלות בימות החמה על אילן יבש שאין בו פירות וענפים. אבל הרמב"ם (שם) אסר בכל גווני, וכתב הרב המגיד (שם) שטעמו משום דאמרינן בגמרא (שם ק:) דרב איקלע לאפטסיא ואסר בגדודא, ומשני: רב בקעה מצא וגדר בה גדר. וכך ביאר הב"י גם דעת הרי"ף. ולהלכה, בשו"ע פסק כרמב"ם. וכן כתב במ"ב (סק"א) אבל ציין שיש מקילים כרא"ש.

איסור עלייה לאילן הוא אפילו כשמדובר במקום מצווה (כמובא בשו"ע תקפו, כא גבי שופר הנמצא על האילן בר"ה, ושו"ע תרכח, ג גבי סוכה הנמצאת על האילן).

עלה לאילן, מה דינו

מובא בגמרא (ערובין שם):

תני חדא: אם עלה - מותר לירד, ותני חדא: אסור לירד. לא קשיא; כאן - מבעוד יום, כאן - משחשיכה. ואיבעית אימא: הא והא משחשיכה, ולא קשיא; כאן - בשוגג, כאן – במזיד. עכ"ל.

ולפי זה עלה מבעוד יום אפילו במזיד ירד, עלה בשוגג אפילו עלה משחשכה נמי ירד, ולא מיתסר אלא בְּעלה משחשכה ובמזיד'. והרמב"ם (פכ"א ה"ט) פסק

1 אף על גב דאמרינן תו בגמרא "ואיבעית אימא הא והא בשוגג, ובקנסו שוגג אטו מזיד קא מיפלגי" – לא כתבוהו הרי"ף (לג:) והרא"ש (סי' יא), ומשמע דסבירא להו דאין סברא לקנוס שוגג אטו מזיד, והא דאמרינן עלה מבעוד יום אפילו במזיד ירד (ב"י). ועיין בב"ח (סע' ב) שלאוקימתא הנ"ל צ"ל דפליגי וניחא טפי לומר דלא פליגי ועוד שאפילו אם פליגי נקטינן לקולא במידי דרבנן.

מזמור לתודה

ראשית, תודה לה' יתברך, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, חמדה גנוזה, המתוקה והיקרה מפנינים. על שזיכני להיות מיושבי בית המדרש, על הזכות ללמוד וללמד, ועל שזיכני להוציא חיבור זה לאור.

הנה מקום איתי להזכיר מספר אנשים יקרים שבלעדיהם לא הייתי זוכה לברך על המוגמר.

תודה לישיבת ארץ הצבי ביישוב פדואל בה התחלתי את צעדיי בעולמה של תורה. תודה לישיבת ההסדר רמת גן בה למדתי תורה שנים רבות ונעימות. לנשיא הישיבה מו"ר הרב יעקב אריאל שליט"א על הזכות לשהות במחיצתו ולינוק מתורתו. לראשי הישיבה הרב יהושע שפירא והרב בנציון אלגאזי על שלימדו אותי אהבת תורה ואהבת ה' מהי, ועל שנתנו בי את אמונם להעמיד שם תלמידים במשך מספר שנים. עם תלמידים אלו למדתי את רוב מלאכות שבת ושם התחלתי בכתיבת הספר.

תודה מיוחדת נתונה לרבותיי הרב מוטי דיאמנט והרב אברהם וסרמן, על ההכוונה והעידוד בנתיבות עולם התורה, ועל העצה והליווי במשך השנים.

לחבריי הטובים, תלמידי חכמים חשובים, שהיו עבורי לאחיעזר ואחיסמך בהוצאת ספר זה – הרב דביר אטרה – על הייעוץ העידוד והליווי הצמוד לאורך השנים בהן אני עוסק בכתיבת הספר. הרב חנן שוקרון - שמלבד קריאת הספר והצעת הארותיו והערותיו החשובות, אף סייע לי רבות בעידוד והכוונה, בתוכן הספר ובדברים הנלווים לו. הרב אהרון כהן (כוכב יעקב) שעבר על חלקים בספר והעיר את הערותיו המחכימות. תודה לר' עזריאל לאופר ולר' אלרואי אסרף שהואילו מטובם להגיה חלקים ניכרים מהספר ובמיוחד לר' יורם פריז'ה שבהשקעתו הרבה בהגהת הספר, הצילני משגיאות רבות.

תודות לכולל האברכים בישיבת צביה אלישיב בעיר לוד ולעומד בראשו הרב איתן שנרב על שזיכוני ללמוד וללמד שם במשך שנתיים הלכות אלו. תודה מעומק הלב לכולל האברכים 'רצון יהודה' בו אני לומד ולעומדים בראשו הרבנים יהונתן שמחה בלס והרב אורי רדמן, עימו זכיתי לשאת ולתת בחלק מנושאי הספר כדרכה של תורה, וחלק מהערותיו ודבריו נזכרו בספר.

לקהילת 'ספרדי דתי לאומי' בשכונת הדר גנים, פתח תקוה, בה אני זוכה לשמש בקודש כרב הקהילה, בלימוד תורה, מסירת שיעורים והכוונה בדרכה של תורה.

תודה גדולה להוריי היקרים, אבי מורי משה ואימי מורתי שולמית שיחיו, על שגידלו אותנו על אדני התורה הקדושה ובנוסף ליוו ותמכו בי מילדות ועד היום. מהם למדתי דרך ארץ מהי, מידות טובות ויושרה. יאריך ה' ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, מתוך בריאות ורוב נחת.

כאן מקום איתי להזכיר את אחותי המנוחה גלית, בעלה אברהם ואת בנם יוסף חיים לבית טופאן ע"ה, שניספו באסון הגז בירושלים, יום מר ונמהר י"ט שבט תשע"ד ועלו יחד בסערה השמיימה. (שמואל ב א, כג) הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ. חסרונם וזכרם מלווים אותי רבות ואני תפילה לראותם במהרה בתחיית המתים. בנוסף, הפנו את תשומת לבי לכך שהגימטריה של 'אערוך שולחן' עולה כמו 'אברהם גלית'. יעמוד שכר לימוד התורה בספר זה לעילוי נשמתם, בגן עדן תהא מנוחתם, ינוחו בשלום על משכבותם, ויעמדו לגורלם לקץ הימין.

רוב תודות לחמי וחמותי, יונה ודוד רבינוביץ', על עידודם, עזרתם הברוכה ושמחתם הרבה בהוצאת ספריי לאור. ה' ישלח להם אריכות ימים ונחת רוח מיוצאי חלציהם, מתוך בריאות שלמה.

אחרונה חביבה, תודה מעומק הלב לנוות ביתי, לילך תחי', שללא העידוד והליווי שלה לא הייתי מצליח לשקוד על התורה. מסירות נפשה עבור לימוד התורה שלי במסירת שיעורים וצרכי הציבור, בלילות ובימים, היא מהדברים שאין להם שיעור. ימלא ה' כל משאלות ליבה לטובה, שנזכה שהשכינה תשרה בתוך ביתנו ונראה את צאצאינו גדלים לתפארת, בדרך התורה ויראת ה' מתוך בריאות איתנה ורוב נחת.

אפרוש כפיי בתפילה לבורא העולם שספר זה יעלה על שולחנם של תלמידי החכמים ויתקבל באהבה אצל לומדי התורה. יזכני ה' יתברך להמשיך ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולחבר חיבורים רבים ונוספים בתורתנו הקדושה. ויתקיימו בי דברי דוד המלך (תהלים כז) שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיַּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ, מתוך רוב נחת ושמחה.

שמואל אברהם
פתח־תקווה, סיון ה'תשפ"ג

תוכן העניינים*

מלאכת חורש 29

פתיחה למלאכת חורש 31

א. גרירת דברים כבדים, ריבוץ הבית 35

ב. טאטוא הבית 36

ג. סיכת והדחת קרקע 39

ד. צידוד דברים כבדים על הקרקע 40

ה. מקרים נוספים בהם חששו להשוויית גומות 41

מלאכת זורע 45

פתיחה למלאכת זורע 47

א. השקיית זרעים וצמחים, ואכילה בגינות 49

ב. הנחת זרעים במקום היכול להצמיח 50

ג. זריעה בתוך מים 51

ד. פתיחת החלון לאוורר הבית כשיש שם עציצים 53

ה. גזירות השייכות למלאכת זורע 54

ו. השקייה הנעשית מערב שבת וכיוון ממטרות 54

מלאכת קוצר 57

פתיחה למלאכת קוצר 59

גזרות השייכות לאיסור קצירה 61

א. שלא להשתמש במחובר לקרקע 61

ב. הליכה על גבי עשבים 65

ג. שלא לרכב על גבי בהמה 66

ד. שלא להריח דבר הראוי לאכילה בעודו מחובר 66

ה. שלא לרדות דבש שבכוורת 67

תלישה בצמחים ללא שורשים 68

ו. תלישה מצמחים שמקום גידולם אינו בקרקע 68

ז. צמחים שלא השרישו עדיין – תחיבתם בקרקע והגבהתם 68

דיני עציצים 69

ח. תלישה מעציץ 69

ט. טלטול העציץ 69

י. הגבהתם והנחתם על הקרקע 69

יא. מהו עציץ נקוב 71

צמחים שניתקו ממקום חיותם 73

יב. תלישת פירות מענף שנתלש 73

יג. תלישה בעצים ופירות יבשים 73

מלאכת מעמר 75

פתיחה למלאכת מעמר 77

א. לקבץ מלח ממשרפות המלח, עימור בדברים שאינם מגידולי קרקע 79

ב. המקבץ דבילה 79

ג. איסוף פירות שנתפזרו 80

* לתועלת הלומד לפני תחילת כל מלאכה הובא תוכן עניינים מפורט יותר בו הודגש גם מבנה הסוגיה.

מלאכת דש **83**
פתיחה למלאכת דש 85

סחיטת פירות **89**
א. סחיטת פירות בידיים ומשקים שזבו מהפירות 89
ב. אופני היתר לשתיית משקין שזבו 93
ג. סחיטת פירות לתוך אוכל 94
ד. סחיטת מאכלים כבושים או שלוקים 100

דינים הקשורים לשימוש בשלג וברד **103**
ה. ריסוק והפשרת שלג וברד 103
ו. שבירת קרח 104
ז. נטילת ידיים בשלג או ברד 104
ח. שפשוף ידיים במלח 105
ט. דריסת שלג ברגליו 106
י. הטלת מי רגליים בשלג 106

סחיטה בבגדים או בדים **107**
יא. מקרים שגזרו שמא יסחט 111
יב. סתימת נקב שבחבית יין 112

פירוק אוכל מבית גידולו **114**
יג. הפרדת פרי מהתרמיל או מהיד שלו 114
יד. מלילת מלילות 115

חליבה בשבת **117**
טו. חליבת בהמה בשבת 119
טז. חליבה באישה 121

מלאכת זורה **127**
פתיחה למלאכת זורה 129
א. הרוקק ברוח 130

מלאכת בורר **133**
פתיחה למלאכת בורר 135

כללי ברירת מאכלים **140**
א. באלו תנאים נאסרה הברירה 140
ב. ברירת אוכל מפסולת 142
ג. דין ברירה בידו או על ידי כלי 146
ד. דין ברירה לאלתר 147
ה. ברירה במין אחד 152
ו. קילוף פירות וירקות וקילוף פסולת העוטפת אוכל 154
ז. ברירת חפצים 157

ברירה בנוזלים **159**
ח. ניקוי מאכל על ידי שרייה במים או שפשוף ביד 162
ט. שטיפת פירות וירקות 163
י. סינון משקים 164
יא. עירוי מכלי לכלי 168
יב. סינון פסולת בשעת השתייה 170
יג. תערובת של מוצק ונוזלים 170

אופני ברירה שלא נאסרו 172
יד. ברירה שאינה לצורך אכילה 172
טו. כשלא רוצה את שני המינים [ברירת פסולת מפסולת] 172
טז. ברירה שאינה לצורך שימושו הישיר של המאכל או החפץ הנברר 173
יז. כשרוצה את שני המינים לאחר זמן לשימושם העיקרי [מיון] 173
יח. ברירת פסולת על ידי הוצאת אוכל עמו 174
יט. מחבץ 175
כ. סיכום למלאכת בורר 176

מלאכת טוחן 181

פתיחה למלאכת טוחן 183
א. היתר טחינה בקת הסכין 187
ב. טחינת מאכלים שאינם גדולי קרקע 189
ג. טחינה בגידולי קרקע 190
ד. היתר טחינה לאלתר 194

מלאכת לש 199

פתיחה למלאכת לש 201

גיבול דברים שאינם מוכשרים לאכילה 202
א. מהי פעולת הלישה 203
ב. החומר המתגבל 206
ג. עובי הבלילה שנוצרת 209
ד. אופני היתר לגיבול 209
ה. טבלת עזר לסיכום 214
גיבול מאכלים שראויים לאכילה 215
ו. מאכלים שעברו לישה חלקית מערב שבת 215
ז. מאכלים שלשם היטב מערב שבת 216
ח. מאכל שרוצה לגבלו על מנת להכשירו למאכל אחר 217
היתרי גיבול 218
ט. עירוב נוזלים בנוזלים 218
י. לישה לאלתר 218
יא. דילול 218
יב. במקום צער 219
יג. במקום כבוד הבריות וכשאין לו שום תועלת מעצם הלישה 219

הלכות השהיה החזרה והטמנה 221

גזירת השהיה 223
א. השהיה על גבי כירה 223
ב. סמיכת קדירה לכירה 228
ג. שהייה על גבי תנור או כופח 230
ד. השהיה על גבי גחלים מבלי שמכסה את הקדרה ('הטמנה במקצת') 232
ה. השהיה לצורך מחר 233
ו. השהיה כשנותן דבר המפסיק בין האש לתבשיל והשהיה במכשירים מודרניים 234
ז. השהה באיסור – דין התבשיל בדיעבד 236

גזירת החזרה **238**
ח. גזירת החזרה לכירה 238
ט. תנור וכופח 243
י. החזרה לכירה אחרת 243
יא. החזיר באיסור - דין התבשיל בדיעבד 244
דינים נוספים הקשורים לחימום התבשיל **245**
יב. היתר החזרה כשמכסה האש 245
יג. עירוי רותחים לתוך הקדרה 246
יד. נתינת תבשיל לכתחילה, באופן שאין דרך בישול בכך 248
טו. היתר החזרה לתנור שאפו בו מע"ש 250

דינים נוספים השייכים לגזירת שהייה **253**
א. צליית מאכלים מע"ש 255
ב. עבר וצלה 259
ג. פירות הנאכלים חיים 260
ד. נתינת פת לתנור 261
ה. עסיסיות ותורמוסין וחבית של מים 264

גזירת הטמנה **267**
א. איזו הטמנה מותרת ואיזו אסורה 269
ב. היתר הטמנה כשכוונתו למטרה אחרת 272
ג. מהם הדברים המוסיפים הבל ושאינם מוסיפים הבל 272
ד. כיסהו ונתגלה 273
ה. פינה ממיחם למיחם 274
ו. הטמנת צונן 275
ז. באלו סוגי תבשיל אסרו הטמנה 276
ח. הטמנה שלא בדרך הטמנה הרגילה ודין פלאטה 278
ט. דינים נוספים 282
י. הטמנה בדבר חם שאין ביכולתו להוסיף הבל ודין 'הולדת חום' 283

מעשה שבת **287**
אכילה והנאה ממעשה שבת **289**
א. באיסור דאורייתא 289
ב. באיסור דרבנן 293
ג. מתעסק וישן 294
ד. חרש שוטה וקטן 294
בירורים נוספים בסוגיית מעשה שבת **295**
ה. מעשה שבת שמותר באכילה – היתר גמור או רק לשעת הדחק 295
ו. הקדרה שבישלו בה 295
ז. האם אסרו למי שנתבשל בעבורו 296
ח. ברורים באופנים בהם קנסו מעשה שבת 297
ט. ספק פלוגתא 300
י. מעשה שבת שנתערב 301
יא. ליהנות מדמי מעשה שבת 302
יב. מעשה שבת בברירה 302
יג. מעשה שבת בטחינה 303
יד. הנאה מחילול שבת שנעשה עבור חולה שיש בו סכנה 304

מלאכת מבשל 307

פתיחה למלאכת מבשל 309

הרפיה והקשיה של חומרים 312
א. בישול בחומרים 312
ב. האם יש איסור בהרפיית והקשיית מאכלים 312

אופן הבישול 314
ג. גוף החימום המבשל 314
ד. החום המבשל 316
ה. כלי ראשון וכלי שני 318
ו. אופני בישול שיש לגביהם מחלוקת האם הינם כלי ראשון או שני 320

המאכל המתבשל 324
ז. רמת הבישול שבה נחשב המאכל למבושל 324
ח. בישול סממנים שנועדו לצביעה ודברים שיש בהם בישול תמידי 326
ט. האם יש בישול אחר בישול בדבר לח 326
י. שרייה בכלי שני של מאכלים שלא נתבשלו ודין 'מחזי כמבשל' 331
יא. קַלְי הבישול - מאכלים המתבשלים במהירות וקלות 332
יב. בישול אחר אפייה וצלייה 338
יג. מלח ובשר שור 341

דיני הטמנת תבשיל על גבי קדרה 343
יד. היתר הטמנת תבשיל על גבי קדרה מוטמנת 343
טו. האם אף במונחת הקדרה על גבי האש התירו 343
טז. עירוי נוזלים לתוך נוזלים 345

דיני חימום מאכלים 350
יז. חימום קיתון של מים בתוך כלי אחר עם מים 350
יח. הפשרת מאכלים שאינם מבושלים ('גזירת הפשר') 350
יט. חימום דברים שאינו רוצה בבישולם 351
כ. חימום מאכלים מבושלים 351
כא. חימום מאכל שנימוח להיות נוזלי 352
כב. הפשרת צונן על מיחם 355

דינים נוספים 356
כג. הגסה בתבשיל 356
כד. הוספת רכיבים לא מבושלים בשעת הבישול 358
כה. קרובי בישולא 359
כו. איסור טריפת ביצים בקערה 359

מלאכת גוזז 361

פתיחה למלאכת גוזז 363

גזיזת שערות וציפורניים 364
א. כללי 364
ב. אישה שחל ליל טבילתה בערב שבת 365

גזיזה ותלישה מבעלי חיים 366
ג. גזיזה ותלישה מבע"ח חיים או מתים 366
ד. כשבעל החיים מבושל וראוי לאכילה 367

גזיזת ותלישת עור **368**
ה. חיתוך חלקי עור מגופו 368
ו. חלקי עור או ציפורן שפירשו 368
טיפול בשיער הראש בשבת **370**
ז. לקלוע או לחלוק השיער 370
ח. שימוש במסרק 371
ט. שימוש במראה חדה העשויה מתכת 372

מלאכת מלבן **375**

פתיחה למלאכת מלבן 377

ניעור בגד כדי לנקותו **379**
א. ניעורו מלכלוך או מרטיבות 379
ב. ניעור מצֻהוב הנתלה בה 381
קיפול בגדים והוצאתם מהמכבש **382**
ג. קיפול בגדים 382
ד. הוצאת בגד מהמכבש 384
ניקוי בגד מלכלוך ללא שימוש במים **385**
ה. שפשוף בגד על מנת לרככו 385
ו. ניקוי לכלוך חיצוני 386
כיבוס על ידי מים **390**
ז. כיבוס עור 390
ח. כיבוס בגד במים 392
ט. כיבוס בדרך לכלוך, כיבוס בנוזלים מועטים והאם בעינן כוונה בכיבוס 394
י. כיבוס חומרים שאינם בולעים 396
יא. כיבוס שיער 397
יב. סיכום דיני ניקוי 398
איסור סחיטה וגזירת שמא יסחט **400**
יג. איסור סחיטה 401
יד. גזירת שמא יסחט ומקרים בהם לא גזרו 404
טיפול בבגדים רטובים **407**
טו. ייבוש בגדים רטובים 407
טז. אופן השימוש בבגד רטוב 409

מלאכת צובע **413**

פתיחה למלאכת צובע 415

א. אופנים מעשיים שיש בהם משום צביעה 417
ב. צביעה באוכלין 418
ג. צביעה בדרך לכלוך 420
ד. צובע בגוף האדם ודיני איפור 421

הערות והוספות **425**
שייך למלאכת דש 427
שייך למלאכת טוחן 430